

Gemeente van Christus,

“Hoe kunt u, als Jood, mij om drinken vragen? Ik ben immers een Samaritaanse?”

Dat Jezus deze vrouw aanspreekt met de vraag om hem wat water te drinken te geven, is inderdaad opmerkelijk. Je zou kunnen zeggen dat er sprake is van een dubbele vorm van grensoverschrijdend gedrag: een man sprak in die tijd niet zomaar een vrouw alleen aan op deze manier. En een Jood ging niet in gesprek met iemand uit Samaria. Omgekeerd gold dat uiteraard evenzeer.

Daar zit een heel historisch verhaal achter, dat ik u zal besparen. Misschien is het voldoende om te weten dat er tussen de Samaritanen, die in noorden woonden en de inwoners van Judea in het zuiden, grote spanningen bestonden. Met name op geloofsgebied. Zo was bijvoorbeeld voor de Joden in het zuiden de tempel in Jeruzalem heilig. De enige plek waar de rituelen mochten worden uitgevoerd. In Samaria keek men daar heel anders tegenaan. Men vereerde God bijvoorbeeld ook op de berg Gerizim. De tegenstellingen en de daarbij behorende gevoelens liepen zo hoog op dat men elkaars bloed wel kon drinken. U kunt denken aan de verhouding tussen Israel en de Palestijnen heden ten dage.

Er gebeurt dus wel iets revolutionairs, in deze ontmoeting bij de Bron. Wij zouden daar veel van kunnen leren, in onze tijd. Over wat er allemaal mogelijk kan worden aan werkelijk contact, als je het eeuwige etiketten plakken op anderen en het denken in groepen en in allerlei categorieën waarin we mensen van elkaar onderscheiden, nu eindelijk een los zouden laten!

En toch is dat waarschijnlijk niet waar het uiteindelijk om draait, in deze ontmoeting. Opnieuw, zoals eigenlijk altijd het geval is in dit evangelie volgens Johannes, ligt er minstens één laag onder de oppervlakte van dit verhaal.

Het lijkt in dit gesprek tussen Jezus en deze vrouw te gaan om de wezenlijke en zeer actuele vraag hoe het evangelie, de boodschap van Jezus van Nazareth ingang zou kunnen vinden in het leven van mensen. In dit geval in het leven van een vrouw die, in de ogen van Johannes in ieder geval, ver was afgedwaald van het geloof. Die er eigenlijk geen idee meer van had waar het allemaal werkelijk om ging, in het geloof in de God van Abraham, Izaäk en Jacob.

Een vrouw voor wie de naam van Jacob heel oppervlakkig nog een belletje doet rinkelen: Jacob, wacht eens even, was dat niet die man die zoveel jaren geleden deze put heeft geslagen.

Zoals in onze tijd veel mensen de klok nog heel vaag horen luiden als het gaat om geloofszaken: Kerstmis? Ja, wacht eens even, dat heeft toch iets te maken met dat Jezus geboren werd?

En Pasen.....dat was toch iets met een haas en eieren, of zo? Of nee, dat Jezus aan het kruis wordt geslagen.

Waar en hoe kan Jezus aansluiting vinden in het leven van mensen, als hij zijn boodschap dat het koninkrijk van God nabij is gekomen, met hen wil delen?

Hoe zouden wij in onze tijd bij de beleving van mensen kunnen aansluiten als wij daar iets van zouden willen delen met anderen?

In het Johannesevangelie zie je dat in deze beginhoofdstukken op een mooie manier gebeuren. En hoe dat steeds breder uitwaaiert: Jezus heeft eerst een ontmoeting met de Joodse schriftgeleerde Nicodemus. Dan over de grenzen heen met een Samaritaanse vrouw. En straks met een Romeinse hoveling van wie de zoon ernstig ziek is. Als een steen in de vijver die steeds bredere kringen trekt.

Maar hoe en op welk moment is de tijd rijp om die steen te gooien?

Wij zijn niet zo van het evangeliseren, vermoed ik. In ieder geval niet in die zin dat we ons geroepen voelen om de deuren langs te gaan. Maar de vraag hoe jij vanuit jouw geloofsbeleving zou kunnen aansluiten bij een ander kan ineens dichterbij komen en concreter worden als het bijvoorbeeld gaat om de vraag hoe jij dingen die met jouw geloof te maken hebben en die jou dierbaar zijn, zou kunnen delen

met je kinderen die al jaren niet meer in de kerk komen. En die zo op het eerste gezicht niets meer met kerk en geloof lijken te hebben. Dat is een herkenbare vraag, denk ik. Voor mij wel in ieder geval.

We leven in een tijd waarin hele generaties lijken op te groeien zonder dat in hun leven – laten we het maar zo breed mogelijk formuleren – iets van een zingevingsysteem een rol lijkt te spelen.

Er schiet me een uitspraak van de grote Russische schrijver Dostojevski te binnen: “Het hele geheim van de mens bestaat hierin dat hij wanneer hij gegeten en gedronken heeft, zich de mond afveegt en zich afvraagt: en wat nu?!”

Als ik naar onze samenleving hier kijk, vrees ik dat veel mensen niet meer toekomen aan die vraag. Dat het leven zich alleen maar lijkt af te spelen op dat eerste, meest oppervlakkige niveau: eten, drinken. En daar kun je aan toevoegen: een eigen huis, een auto, lekker op vakantie.

Kratje bier en bitterballen staan al klaar omdat het EK dit weekend begint.

Hoe vind je de weg naar iemands hart? Naar wat zich onder de oppervlakte van het dagelijks leven roert. Naar wat er allemaal borrelt in iemands innerlijke bron, zal ik maar zeggen.

Of borrelt daar niks?!

In de ontmoeting met deze Samaritaanse vrouw speelt Jezus aanvankelijk subtiel in juist op dat alledaagse niveau: als je dorst hebt wil je drinken, toch? Dat is heel menselijk. Of je nu Jood bent of Samaritaanse, man of vrouw, gelovig of ongelovig, blank of gekleurd.

Zoals hij in andere ontmoetingen heel alledaagse voorbeelden gebruikt om iets aan de oppervlakte te krijgen dat jouw leven verdieping, een diepere zin zou kunnen geven: een vrouw die zuurdesem aan haar deeg toevoegt, een herder die een verloren gelopen schaap opzoekt, een zaaier die vol vertrouwen zaait, een Samaritaan die zich bekommert om iemand die in elkaar geslagen is.

Ik heb dorst, wil jij wat water voor me omhoog halen? Dan kan ik jón misschien daarna ook “water” schenken. Water waar je nooit meer dorst van krijgt. En door alle misverstanden heen die hij daarmee bij deze vrouw oproept (wat dus jou ook kan gebeuren als jij met iemand over deze dingen in gesprek zou gaan) zien we hoe hij steeds een laagje dieper komt in haar gevoelsleven.

En op een indirecte manier aan de oppervlakte krijgt wat er diep in haar hart verscholen ligt: de reden waarom ze als enige op dit snikhete uur van de dag water aan het putten is. Om zo de andere vrouwen te vermijden. Omdat ze nu eenmaal een bepaalde naam heeft, in het stadje waar ze woont.

“Ga je man halen”, zegt Jezus... Ik heb geen man....dat heb je goed gezegd: je hebt er al vijf gehad en die je nu hebt is niet je eigen man.....waar ben je nu in wezen naar op zoek? Waar dorst je zo hartstochtelijk naar?

Dat is de vraag waar het uiteindelijk om gaat. Wat is het nu dat jouw leven haar meest diepe, bevredigende zin kan geven? Is dat seks, zoals de anderen denken van deze vrouw? Zoals ze zelf waarschijnlijk ook is gaan denken, in de loop der jaren?

Wat geeft jouw leven nu werkelijk zin? Zijn dat die twee dikke auto's voor je deur? De verre reizen die je maakt en waarover je dan thuis weer een beetje blasé kunt vertellen?

Sport kijken, dagen achter elkaar....3x in de week naar de sportschool.....eindeloos gamen.....

Allemaal vormen van water waar je steeds opnieuw van moet drinken, omdat het je dorst niet lest.

Het is alsof Jezus in de ziel van deze vrouw kan kijken. Alsof haar ziel zélf een diepe waterbron is...en hij ziet wat er op de bodem ligt verscholen. Hij ziet wat de reden voor al die hartstochtelijke liefdesaffaires van haar is geweest. Hoe ze altijd, voor een deel onbewust wellicht, op zoek is geweest naar een liefde waarin ze zich geborgen zou weten. Armen om haar heen geslagen, waarin ze helemaal tot rust, tot zichzelf kan komen.

Maar op haar zoektocht is ze blijkbaar keer op keer bedrogen uitgekomen. Het heeft haar niet gebracht wat ze zocht. En als een steeds terugkerende dorst kwam dan haar verlangen weer naar boven. Om weer teleurgesteld te worden.....

“Ga je man eens halen...” Ik geloof niet dat Jezus dat zegt om haar beschaamd te maken. Of voor het blok te zetten. Maar om haar met een schok tot inzicht te laten komen: waar ben je werkelijk naar op zoek? Waar dorst je naar?

In het vervolg van deze ontmoeting gaat Jezus nog een laag dieper met haar. En weet hij haar stapje voor stapje tot het inzicht, de ervaring te brengen dat ze datgene waar ze naar op zoek is geweest, uiteindelijk niet zal vinden in een ander. Hoe lief die haar ook kan zijn.

Maar dat ze waar ze naar op zoek is alleen maar kan vinden in zichzelf.

En weer noem ik jullie graag een paar psalmregels, die ik met regelmaat aanhaal de laatste jaren merk ik. Het vijfde vers van psalm 103:

Zoals een vader liefdevol zijn armen / slaat om zijn kind,
omringt ons met erbarmen God onze Vader / want we zijn van Hem.
Hij die ons zelf uit aarde heeft genomen / Hij weet dat wij,
uit stof aan 't licht gekomen / slechts leven op de adem van zijn stem.

Zo slaat God zijn armen om jou heen, zegt Jezus tegen deze vrouw. Of je Hem nu aanbidt in de tempel van Jeruzalem, of op de berg Gerizim. Of eerlijk gezegd maar amper of niet meer aanbidt, omdat je al jarenlang het spoor wat bijster bent geraakt.

De grote kerkvader Augustinus beschouwt “de bron” in dit verhaal als een beeld voor de dieptedimensie van ons bestaan. Jezus neemt deze vrouw bij de hand en leidt haar stap voor stap naar die innerlijke bron. En zegt tegen haar: “kijk...kijk tot op de bodem en zie wie jij in wezen bent...”

Jaren geleden alweer stuurde een vrouwelijke collega die ook al lange tijd op zoek was naar wat haar geborgenheid zou kunnen geven me een klein verhaaltje toe. Ik besluit er deze overdenking mee.

Het speelt zich af in de Middeleeuwen, op een klein eilandje voor de Ierse kust:

Op dat eiland stond een klooster. De monniken woonden er al lang en kenden er elk plekje door en door. Maar er was één plaats waar ze niet graag kwamen: de kolk van Tynnach.

Deze kolk lag in een kleine inham tussen de rotsen aan de kust verscholen. Je kon er alleen met een bootje komen, of er hoog vanaf de rotsen inkijken. Maar dat durfden de monniken niet. Want ze waren er van overtuigd dat er een vloek op die kolk rustte: wie in dit water zou kijken, zou erin ten onder gaan. Er was echter één broeder, Kelric, die daar anders over dacht. Hij vond dat diepe woeste water indrukwekkend. En daarom wandelde hij er af en toe naar toe en keek dan mijmerend vanaf de rotsen naar beneden.

“Waarom doe je dat toch?”, vroeg een van zijn medebroeders hem op een dag. Wat zoek je daar toch beneden in het water van die duistere kolk, terwijl er boven je hoofd zoveel moois te ontdekken is? Zie die prachtige blauwe lucht, met de zon en de schitterende witte wolken die voorbij drijven.

“De hemel is inderdaad prachtig”, zei Kelric. Daarom kijken veel mensen er ook graag naar. Slechts weinig mensen zijn bereid om in de afgrond te kijken. Maar die is er óók.

De hemel doet je denken aan onze ziel in haar volmaakte staat. Maar het water in de kolk van Tynnach lijkt meer op ons hart, zoals dat soms kan zijn: een draaikolk van gedachten en gevoelens en verlangens en angsten en nog veel meer. Ik voel me verbonden met de hemel, maar ik weet me ook verbonden met het water van die kolk. Geen van beide wil ik opgeven.

“Maar er rust toch een vloek op die kolk?”, zei zijn medebroeder.

“De enige vloek is, dat we er níét inkijken”, zei Kelric. **“Anders zouden we ontdekken dat het licht van de hemel zich óók in het water van de kolk weerspiegelt. En zouden we beseffen dat alle water ervan uit de hemel zelf afkomstig is.”**

Amen.